

Alpo Haverinen

**SAMALLA
PUULLA**

Samalla puulla

S A M A L L A P U U L L A

Alpo Haverinen

© 2015 Alpo Haverinen
Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-330-302-7

SISÄLLYS

ESIPUHE: <i>Vain sammalen verran</i>	7
OJAUKKO	13
SAATTOMIES	15
AKKA AJAA ...	21
SEN SISÄLLÄ ON PIKKU-UKKOJA	27
MAIDON VIENTI	31
LUVATTOMIA TEKOJA	37
KANNAS	43
LARUS	49
KIRKOLLA	55
ANKKURISSA	61
HIRVI: <i>Metsällä 17. lokakuuta 1962</i>	67
SYYSILTAAN SOI	75
SAMALLA PUULLA	81

ESIPUHE

Vain sammalen verran.

Vanhempani Martta ja Vieno ostivat vuonna 1937 Sopala-nimisen tilan, johon kuului parin hehtaarin vuokratontti. Heille syntyi kolme tyttöä ja kolme poikaa. Yksi pojista kuoli evakkomatkalla Ylivieskassa. Sotien jälkeen vanhempani anoivat asutustilaa valtiolta. He saivat Sopalan ympäriltä reilut sata hehtaaria metsämaata. Isäni antoi tilalle nimeksi *Kotakangas*.

Säännöt asutustiloille olivat tarkat. Tilalle oli rakennettava määrätyt rakennukset ja raivattava peltoa tarkoin suunnitellun aikajakson puitteissa. Metsää sai myydä vuotuisen kasvun verran. Esimerkiksi 1950–60-lukujen taitteessa metsänmyyntitulot riittivät apulantoihin ja tilan maksun lyhennykseen.

Määräysten mukaisesti tilalle rakennettiin uusi

talo ja navetta. Uuden talon paikalta kaadettiin puut, joista sahattiin kenttäsirkeillä tulevan talon hirret, laudat ja lankut. Uuteen kotiin muutimme marraskuussa 1951. Kesällä 1954 rakennettiin uusi navetta. Lehmiä oli viisi. Lisäksi oli vasikoita, lampaista, sika, kanoja ja hevonen. Maito kuljetettiin kesällä veneellä ja talvella hevosella reilun kahden kilometrin päähän livantiirantien varteen. Tilan läpi kulkeva Pekintie tehtiin vasta vuosina 1965-66. Lapset osallistuivat kaikkiin talon töihin jo pienestä pitäen, koska oli pakko.

Koko kyläyhteisössä vallitsi tuolloin tulevaisuuden usko ja optimismi. Vastaavanlaisia uudistiloja oli naapureina - Kumpula, Saarela, Salmela ja Kiviranta. Kylässäkäynnin puheenaiheita olivat, että mistä sait ikkunoita, nauloja, ovia, ja ylipäätään rakentamiseen liittyvät asiat.

Meillä kotona tulevaisuuden uskoa varjosti isän jatkuvasti paheneva jalkakipu. Jalassa etenevä kuolio johti lopulta syksyllä -52 jalan amputoimiseen reidestä ja Kotakankaan Vienosta tuli yksijalkainen mies. Tulevaisuus tuntui romahtavan ja haaveet haihtuvan jalan mukana. Talvi 1952-53 oli Kotakankaan pirtissä synkkää ja apeaa aikaa, kun isä kävi omaa jaakobinpainiaan, jota äiti parhaansa mukaan pehmensi.

Ilmapiirin muutoksen aistin kuitenkin eräänä maaliskuisena lauantaina, kun olimme veljeni ja kahden siskoni kanssa hiihtää tynineet koulusta kotiin. Pihalla odotti yllätys, jota kukaan meistä ei olisi unissaankaan arvannut. Näimme pirtin ja navetan päädyissä pitkät puutangot pystyssä ja niiden välissä langan, josta lähti haara-

lanka alas talon nurkalle: meille oli ostettu radio! Ryntäsimme sisälle, jossa isä virne suupielessä napsautti radion päälle ja niin täytti musiikki pirtin. Isä oli kääntänyt nenän tuulta päin!

Kesällä 1953 isä aloitti pellon teon, joka jatkui aina 60-luvun puoliväliin, keväästä syksyyn. Se oli yksijalkaisen miehen savotta, työkaluina jakkara, kuokka, kirves ja lapio sekä kolme erikokoista kankea ja satoja kiloja kloraattia. Työn kulku oli, että me penskat keräsimme risut kasoihin, isä kairasi kantoihin reiät ja latasi niihin kloraattia, nallin ja tulilangan. Minä ja velipoika-Esko sytytimme tulilangan - ja niin kaikui tienoo pamauksista. Jysäytyksen jälkeen isä kaiveli jäljelle jääneet juuret kuokalla ja kirveellä. Isälle huolto pelasi, äiti vei välikahvit pellonteokselle. Kaikkiaan näin raivattiin peltoa noin neljä hehtaaria. Yksijalkaisen miehen tuonaikaisilla välineillä tekemänä se oli saavutus, joka hakee vertaistaan.

Kerran isä tuli työmaaltaan syömään ja kertoi löytäneensä lappalaisen haudan. Mitä siellä oli, sitä hän ei suostunut kertomaan. Heti ruokailun jälkeen minä innokkaana ja toimintaan valmiina arkeologina menin lapion kanssa isän luokse kysymään, että missä se hauta on, mutta isä oli harvinaisen tyyli. Sanoi, että niiden annetaan levätä rauhassa; ei kertonut paikkaa eikä antanut minun ruveta tonkimaan maata.

Muutama vuosi aiemmin olimme Eskon kanssa löytäneet rantatien varrelta soramontulta kiven, joka tutkimuksissa osoittautui piikiveksi. Myöhemmin appiukko 1980-luvulla keräili saman rantatien varrelta kivensir-

paleita, jotka Museovirasto luokitteli noin 5000 vuotta vanhoiksi iskoksiksi. Kotakankaalla oli asuttu aiemminkin. Hämmästyttävää, miten 5000 vuotta vanha on heti vain sammalen alla.

Karjanpito lopetettiin 1970-luvun alkupuolella ja pellot ovat olleet vuokralla siitä lähtien. Vienon kuoltua 1975 Kotakangas oli autiona pari vuotta. Syksyllä 1977 muutimme Helenan kanssa asumaan Kotakankaalle, lunastimme tilan ja samana syksynä tilalle vedettiin sähköt. Uuden talon rakensimme 1983 sadan metrin päähän vanhasta talosta. Meille syntyi kaksi tytärtä. Äitini Martta kuoli 1987.

Ne kylän tilat, jotka perustettiin 1950-luvulla, ovat nykyään enimmäkseen autioina. Osa on vaihtanut omistajaa. Harvalla niistä enää on aktiivista maanviljelystä, mutta aikanaan ne täyttivät tuon ajan tarpeet ja antoivat uskon huomiseen. Ilman luottamusta ja intoa elämä on apaattista, ja siitä puuttuu syke ja voima, joka ihmistä kantaa ja vie eteenpäin.

Kirjan kertomukset sijoittuvat aikaan 1940-luvun lopulta 1960-luvun loppupuolelle.

"Sitten se oli välähtänyt, kun olin pumpannut maitokärryyn ilmaa renkaisiin. TYKKI! Minä tekisin pyöränpumpusta tykin."

Samalla puulla on kokoelma kertomuksia Alpo Haverisen omilta lapsuusvuosilta. Samalla ne kuvaavat mehevästi elämänmenoa kuhmolaisessa syrjäkylässä 1940–60-luvuilla. Perämoottori Larus, Tex Willer ja pikku-ukkoja sisältävä, radioksikin kutsuttu laatikko avarsivat kukin omalta osaltaan perukkametsissä eläneen pojankoltiaisen maailmaa. Pienempien ja suurempien arkisten tapahtumien ja kujeiden kautta peilautuu käsinkoskeltavasti suomalaisen yhteiskunnan kehitys: uusien maanteiden kautta hevosella ajo vaihtui linja-autoon, maidon kuljetus helpottui veneen perämoottorin avulla ja suu pantiin välillä makeaksi skottitoffeella.

9 789523 303027